

„Басовішча-2010” 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960

NR INDEKSU 366714

У пошуках
праўды 9

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 30 (2828) Год LV

Беласток, 25 ліпеня 2010 г.

Цана 2,50 зл. (VAT 0%)

Студэнты і выкладчыкі Міжнароднай летняй школы „Беларусаведы”. Другі злева — д-р Курт Вулгайзер

З Амерыкі на Падляшша

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

У час, калі ў нас, на Беласточчыне, меншае колькасць навучэнцаў беларускай мовы, маладыя людзі розных прафесій, адукацыі і зацікаўленняў са Злучаных Штатаў Амерыкі, Германіі і Францыі, якія ў большасці нават не маюць беларускіх каранёў, спаткаліся ў Гайнаўцы, каб пачаць амаль ад асноў вучыцца беларускай мове або ўдасканальваць валоданне ёю, знаёміцца з беларускай літаратурай, культурай, гісторыяй і нашымі традыцыямі. З 7 ліпеня такое навучанне вядзецца ў рамках Міжнароднай летняй школы „Беларусаведы”, якая будзе працаваць да 6 жніўня. Заняткі ў асноўным адбываюцца ў Гайнаўскім белліці, некаторыя ў памяшканнях Беларускага музея, але частка праграмы рэалізуецца ў ходзе шматлікіх экскурсій, выязных заняткаў і сустрэч у розных месцах Беласточчыны. Усіх студэнтаў летняй школы аб’ядноўвае захапленне беларускай мовай і беларускімі справамі.

— Нашу летнюю школу вядзе Цэнтр беларускіх даследаванняў пры Саўтвэстэрнскім коледжы ў ЗША і з гэтага цэнтра выйшла мне прапанова кіраваць працай школы, — заяўляе дырэктар Міжнароднай летняй школы „Беларусаведы”, славіст Гарвардскага ўніверсітэта доктар Курт Вулгайзер. — Такое названне школы па-беларуску запрапанавалі нам прафесар Алег Латышонак, які ад імя Беларускага гістарычнага таварыства дапамагае нашай школе ў вырашэнні розных праблем.

Калі я спатыкаю студэнтаў беларускай школы, усе яны выказваюць вялікае зацікаўленне адукацыяй па-беларуску і рознымі галінамі беларускага жыцця. Відаць, што замежныя госці прыехалі ў Гайнаўку не толькі вучыцца размаўляць на беларускай мове, але жыцьцём праблемамі беларусаў у Рэспубліцы Беларусь і справамі беларусаў Беласточчыны. Мае суразмоўцы адзначаюць, што адукацыя на Беласточчыне праводзіцца вельмі інтэнсіўна і дзякуючы гэтаму могуць многаму навучыцца.

— У нас, у Берліне, многа беларускіх студэнтаў. Я пазнаёміўся і пасябраваў з імі. Гэта заахваціла мяне вучыцца беларускай мове. Я два гады жыў у Мінску і вучыўся рускай мове на Лінгвістычным універсітэце. Аднак у інтэрнаце з сябрамі размаўляў я па-беларуску і такім чынам хацеў паказаць, што за межамі Беларусі таксама цікавацца беларускай мовай, — кажа Тобіяс Вайман з Германіі. — У летняй школе хачу навучыцца лепш размаўляць па-беларуску і пазнаёміцца з новай беларускай літаратурай і культурай. У Германіі я дапамагаю беларусам, а праз інтэрнэт — арганізацыям у Беларусі, і раблю гэта ад сэрца. Чатыры гадзіны ўдзень працую праграмістам, а больш чатырох гадзін сур’ёзна займаюся рэалізацыяй праектаў супольна з маімі беларускімі сябрамі. У маёй галаве зараз таксама паявілася шмат ідэй у беларускіх справах. Я веру, што маладыя беларусы адчуваюць скарб сваёй культуры, якая адрозніваецца ад іншых, змяняць свой падыход і пачнуць гаварыць на беларускай мове.

Горыя Лефтэр прыехаў у Гайнаўку з Францыі, а канкрэтна з Бардо. Дома ён ужо паўтара года займаецца беларускімі справамі, піша артыкулы аб гісторыі і палітыцы Беларусі ў французскія часопісы. Апошнім часам ён вывучае пытанні пра воў чалавека ў Беларусі і аналізуе суданосны паміж Беларуссю і Еўрасаюзам. У Гайнаўцы з фінансавай дапамогай сястры, урача, паглыбляе свае веды пра Беларусь. Студэнты гайнаўскай школы, якая пачала сваю дзейнасць у мінулым годзе, многа сваіх сродкаў расходуюць на прыезд і адукацыю ў Польшчы, паколькі толькі палову стыпендыі фінансуе Цэнтр беларускіх даследаванняў.

Джасцін Ролі — неўрафізіялаг, якая перарвала сваю прафесійную работу, каб вучыцца беларускай мове. Яна бачыла, што гэта апошні шанц заняцца сваім хобі. Ужо ў мінулым годзе вучылася ў летняй школе ў Гайнаўцы, пасля паўгода вучылася беларускай мове ў Мінску і зараз зноў прыехала ў Гайнаўку, каб пасля вярнуцца ў ЗША, у Паўночную Караліну, і зноў

заняцца неўрафізіялогіяй.

— У мяне ў Паўночнай Караліне ёсць сяброўкі, якія размаўляюць па-беларуску. Калі я пачула беларускую мову, падумала, што гэта вельмі прыгожая мова. Калі я справілася з дысертацыяй, рашылася прыехаць сюды, а пасля ў Мінск вучыцца па-беларуску, — заявіла Джасцін Ролі. — Мне таксама вельмі цікава як тутэйшыя людзі размаўляюць на беларускім дыялекце. Мала людзей на свеце ведае беларускую мову і калі ў Паўночнай Караліне людзі асабіста не ведаюць беларусаў, то наогул увогуле не ведаюць, што існуе беларуская дзяржава.

У Нікаласа Шылінга з ЗША беларускія карані. Таму рашыўся ён навучыцца размаўляць па-беларуску і пазнаёміцца з гісторыяй і культурай сваіх продкаў. Трапіў ён у Гайнаўку, так як большасць студэнтаў, дзякуючы інфармацыі пра летнюю школу ў інтэрнэце.

— Мы наладзілі нашым студэнтам практычныя заняткі па беларускай мове і лекцыі па беларускай літаратуры, культуры, гісторыі і рэгіёназнаўстве. Удзельнікі нашай школы пабывалі ўжо на экскурсіях у Белавежскай пушчы, Драгічыне, Мельніку, на Грабарцы, у Беларускім цэнтры ў Шчытах і ў Музеі і асяродку беларускай культуры, паедуць на „Басовішча” ў Гарадок. Прадбачваем, між іншым, ехаць у Беласток і там наведаць беларускія ўстановы, а таксама пабываць у Музеі малой айчыны ў Студзіводах. З нашымі студэнтамі працуюць настаўнікі беларускай мовы, выкладчыкі вышэйшых навучальных устаноў, журналісты і людзі культуры з Беласточчыны і Рэспублікі Беларусь, — удакладніў дырэктар летняй школы доктар Курт Вулгайзер, які ў наступным годзе хоча больш увагі адвесці рэкламе міжнароднай школы і прыцягнуць да яе больш студэнтаў з Еўропы, якія не мусілі б расходваць вялікіх сродкаў на падарожжа ў Польшчу, як гэта робяць грамадзяне ЗША. Ёсць надзея, што гайнаўская летняя школа ў нейкай ступені можа стаць расаднікам беларускай мовы і культуры на Еўропу, ЗША і іншыя краіны.

Свіслач • Гародня • Ваўкавыск
Шчытнін • Гайнаўка • Высокае • Масты

Беласток • Белыя-Падлішкі • Смагічы

98,1
FM

БЕЛАРУСКАЕ РАДЫЁ
РАЦЫЯ

www.racyja.com

Касі кася,

звіні „панса” 2

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Спякотныя дні ў Гродне (а можа і па ўсёй Беларусі) адзначаны таксама цікавым эканамічным эксперымантам. З самой раніцы да вечара сотні дзецюкоў на дзяржаўнай працы парушаюць спакой мірных грамадзян шумам ручных бензакасілак...

За Рыбаламі 4

Аляксандр ВЯРБІЦКІ

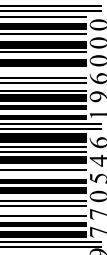

**Шаноўныя
магістры!**

Маеце дыплом у кішэні і цікавіцеся беларусазнаўчай праблемамыкай? У вас ёсць шанцы паглыбіць веды пра Беларусь у галінах эканомікі, дыпламатыі або перакладазнаўства і падрыхтавацца да экзаменаў на прысяжнага перакладчыка.

Кафедра беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта сардэчна запрашае паступіць на паслядыпломнае навучанне. Больш падрабязную інфармацыю шукайце на старонцы

www.kb.uw.edu.pl

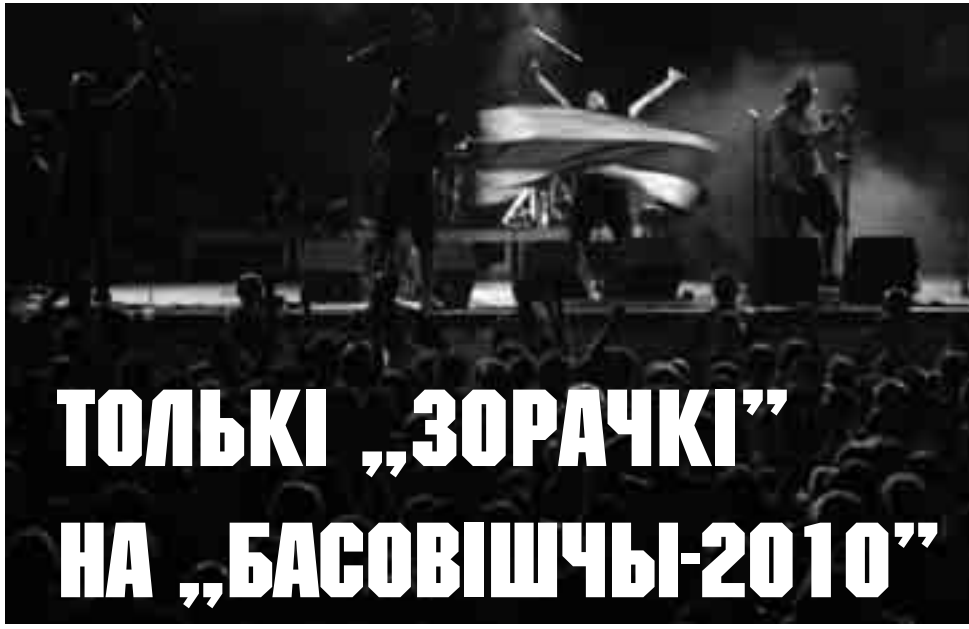
Яшчэ да адкрыцця фестывалю „Басовішча” па Беластоку хадзілі чуткі, што яго сёлетні выпуск будзе вяртаннем да каранёў. Можна будзе засесці на пледах (кошчыхах) і як у 1990-х гадах сустрэцца на кошыку з сябрамі. Я нават узяла з сабой тканую капю, каб пасадзіць задніцу ў момант найбольшай стомы, ды і нават месца знайшлося б, бо наведвальнікаў фестывалю было менш чым у мінулых гадах, але раскладаць адзіную капю, з якой, дарэчы, не было б нават відаць сцэны, мне не захацелася. На „Басовішчы” ўсё ж такі немагчыма прысесці навокал фестывальнай тэрыторыі, есці і выпіваць як гэта адбываецца тыдзень пасля ў Борыку ў час свайскага фестывалю „Сяброўская бяседа”. Тут ахова прыдбае, каб ніхто з нейкай пляшкай не праціснуўся. Аднак такая зона свайскай бяседы кожны год на „Басовішчы” прысутнічала, неабавязкова пад парасонамі з півам. За сцэнай гурты сябравалі, пілі і закусвалі — там была сапраўдная святочная атмасфера. Маладыя гурты знаёміліся асабіста з так званымі дыназаўрамі. Дыназаўры здымалі маску зоркі і становіліся „добрымі дзядзкіцамі”, а дзеўкі, якія рознымі спосабамі прабіваліся за сцэну, безупынна здымаліся са сваімі кумірамі. На гэты раз тая зона, на жаль, памерла. Такія пагрозы заўсёды нясуць рэзкія змены, таму ў іх выпадку трэба часам шукаць „залатую сярэдзіну” (не бльгаць з „залатымі яйцамі”, пра якія спявае гурт „Ляпіс Трубяцкой”). Але часам трэба рызыкаваць, каб ніхто не мог сказаць, што паветра замерла ды нічога не мяняецца.

— У пятніцу заўсёды менш людзей ды і лягчэй тады знайсці сяброў, — смяецца Дзяніс з Мінска. — Але ў гэтым годзе шмат людзей не даехала з-за віз. Адчуваецца недахоп.

Цяжка высветліць ці толькі візы адмоўна паўплывалі на прысутнасць публікі.

— Частка пэўна на Грунвальдзе, паралельна адбываецца фестываль у Яроціне. Нават „Купалле” ў Дубічах-Царкоўных, непасрэдна над вадою, а ў такую спеку часам рашае выгода, — сур’ёзна аналізуе сітуацыю адзін з пастаянных наведвальнікаў „Басовішча”.

Хто хацеў адчуць сябе амаль як над вадою, праўда без брызу, але затое з пяском, мог пасядзець на пляжы. Можна не была гэта міжземнаморская Ібіса, але дзеці, якія паяўляюцца на „Басовішчы” з бацькамі, мелі дзе пагуляць, а і пару дарослых асоб пакарысталася ляжкамі. Там таксама праходзіла „after party” з дыджэямі пасля кожнага канцэртнага дня. Бракавала толькі пальмаў і магчымасці памалываць на чорна твар, а новае пакаленне арганізатараў вярнулася б да адважных як на пачатак 1990-х гадоў ідэй Лёніка Тарасевіча. Можна і лепш, што дакладнай рэканструкцыі не было, бо і не было непатрэбных спасылак на

ТОЛЬКІ „ЗОРАЧКІ” НА „БАСОВІШЧЫ-2010” НЕ ЗАСВЯЦІЛІСЯ

Тэкст і фота
Ілоны КАРПЮК

лозунг „Выход з запаведніка”. Маладыя людзі, якія сёлета паявіліся на фестывалі, зусім далёкія ад змагання за свабоду, бо яна ў іх ёсць. Маглі затое пераканацца, што абазначае творчая свабода. Менш ці больш нясмелыя спробы ламаць жанравую аднолькаваць на сцэне ў час фестывалю „Басовішча” паяўляліся ўжо ад некалькіх гадоў, але на гэты раз можна было пабачыць кумуляцыю музычных эксперыментаў. Гэта прынясло напэўна шмат канкрэтнай карысці.

— Як называецца гэты гурт? Хочам набыць яго альбом, — прытрымліваюць мяне ў час канцэрту гурту „Ляпіс Трубяцкой”.

Маладая пара пра „Ляпісаў” зусім не ведала, хаця яе мужчынская палова з Гарадка на фестывалі была кожны год. За альбомамі адаслала я ў інтэрнэт, бо на гэты раз дыскаў беларускіх выканаўцаў, на жаль, немагчыма было набыць. Сярод публікі было больш фестывальных „дебютантаў”.

— Прабачце, можа вы ведаеце назву гэтага гурту, — крычаў натхнёны слухач у час канцэрту „Тройцы”.

Такіх выпадкаў было болей, а гэта самы лепшы доказ, што „Басовішча” прыцягвае новых людзей і разбуджае ў іх зацікаўленне беларускай музыкай. Хаця сёлета шмат было немужчынскіх атракцыянаў, то музыка застаецца найважнейшай. А калі гаварыць пра музыку, нельга абмінуць тэмы беларускай мовы. Розныя падбукторшчыкі яшчэ да фестывалю абвінавачвалі арганізатараў у яго музычнай русіфікацыі, але хто пабываў на „Басовішчы” напэўна заўважыў, што расейскай мовы было столькі, колькі і польскай, а калі б улічыць Вольную сцэну, то нават менш.

— Мне здаецца, што арганізаваць Фестываль музыкі маладой Беларусі і прыныпова не запрашаць рускамоўных гуртоў гэта дыскрымінацыя, — кажа Зміцер Язьвінскі, адзін з лідараў гурту „Rahis”, які прыныпова, ідэйна

і натуральна карыстаецца беларускай мовай у сваёй творчасці. — Чуў я, што падляшскія беларусы адмоўна ставіліся да канцэрту „Адэс Абэбы”, але на мой погляд вакаліст Дзіма Іваноў гэта проста інтэрнацыянал. Яму ўсё роўна на якой мове, а па-расейску найчасцей, бо на ёй думае ды размаўляе. Тут асноўнае, што ён не толькі выконвае рэгі, але ён сам проста рэгі і таму варта было гэты выступ паглядзець.

Большасць расейскамоўнага рэпертуару прэзентаваў таксама хедлайнер фестывалю, мінскі гурт „Ляпіс Трубяцкой”. У гэтым выпадку слухачам гэта менш перашкаджала, у асноўным таму, што клас гэтага гурту перавышае ўсіх астатніх.

— Яны зоркі, бо паводзяць сябе паводле заходніх стандартаў, — расхвалявае гурт група падляшскіх фанатаў.

— Яны зусім па-іншаму ставяцца да беларускай рэчаіснасці ў сваёй творчасці, — яшчэ да канцэрту заахвочвае Саша. — Няма ў нікога столькі здзеку і чорнага гумару. На мой погляд, па-расейску гэта больш з’едліва і адпаведна да нашых умоў.

Поўнасьцю можна з гэтым згадзіцца, бо беларускамоўныя тэксты больш ідэйныя і сур’ёзныя (хаця таксама не пазбаўленыя з’едлівых каментарыяў у стылі „гуляць у хакей наш казачны лёс”, „навошта гэтыя межы, калі за іх рэжучь” ці „Пагоня побач — Будзем жыць! Belarus Freedom, Belarus Freedom, Belorussia Liberty!” Сапраўдныя ляпісзнаўцы шкадавалі толькі адсутнасці бісаў і „Зорчак”, чарговай з нешматлікіх беларускіх песень гурту „Ляпіс Трубяцкой”. Кампенсацыяй затое быў напэўна энергетычны шок, які рубліка зазнала ад самога гледжання на спартыўныя фігуры Сяргея Міхалка і яго каманды.

Прыемным музычным дадаткам да зорак быў напэўна фестывальны конкурс. Даволі роўны ўзровень, хаця няцяжка, здаецца, было вызначыцца журы з пераможцам. Энергетычна схапіў зняц-

ку метал-гурт „Exist-M”, што адзначыла журы са сцэны. Шкада толькі, што нельга было абдымаць іх нейкімі сувенірамі. Галоўны і адзіны прыз у якасці 10 гадоў запісу на студыі і тысячы долараў пайшоў у рукі магілёўскага „Акутэ”, які сваім выступам пачаў у конкурснай частцы цэлы фестываль. Яго ўдзельнікі не такія ж ужо дэбютанты, бо атрымлівалі раней узнагароды з гуртамі „Глюкі” ды „Nevma”. На гэты раз у музычным сэнсе аказаліся найбольш свядомымі і прафесійнымі. Адзін з самых прыемных момантаў, якія я назірала, гэта калі ў час выступу „Акутэ” як лаўрэата супольна спявалі з імі па-беларуску песні сябры з гурту „Open Space”. Гэты англамоўны гурт зусім якасна раней прэзентаваўся ў час Вольнай сцэны. Варта было б адзначыць яшчэ і іншыя гурты за клас-

ных выступы, але паколькі кожны мерае сваёй меркай, то я ўспомню „Relikt” ды „Litvintroll”, а пра іншых добраўдомых як „Тройца”, „RIMA” ці „Lipali” пісаць нават не трэба.

Трэба затое сказаць, што фестываль апрача многіх арганізацыйных памылак паказаў шмат чаго цікава. Праз даўнюю запушчаную фабрыку „КАРО”, дзе раз у пустазеллі ў купальскую ноч можна шукаць папараць-кветку, пракаціліся ў сентыментальным танцы ўсе пакаленні жыхароў Гарадка. На здымках аўтарства Сільвестра Яроцкага, якія знайшоў і падабраў Павал Грэсь, затрыманні даўномінулы час. Важнае, што была нагода вярнуцца ў старую фабрыку шматлікім былым яе працаўнікам, якія паказвалі дзецям ды ўнукам дзе і чым займаліся. Тры фестывальныя дні (трэці неафіцыйны гэта нядзеля, прыдмуны каб затрымаць у палатачным гарадку людзей надаўжэй) культурнае жыццё круцілася ў старым вайсковым участку. Кожны дзень каля сарака асоб глядзела дакументальныя фільмы Тамары Саланевіч, якой няма з намі ўжо 10 гадоў. Пад лозунгам „Я нарадзіўся тут” адбылася таксама сустрэча з пісьменнікам Ігнатам Карповічам, які не толькі распавядаў пра значэнне нашага паходжання, але і даказаў патрэбу існавання кепскіх кніжак. У нядзелю жыхары палатка паглядзелі тэатральны перформенс, вучыліся беламоўна спеву і глядзелі фільмы падляшскіх незалежных творцаў акцыі „Фільмавае Падляшша атакуе”.

— Мы вельмі задаволены, асабліва ад гэтага трэцяга дня, бо амаль палова жыхароў палатка засталася з намі падпачываць у гэты вакацыйны час, — падводзіць фестываль адзін з яго арганізатараў Норберт Васілюк. А сёлетнія наведвальнікі задумваюцца ці такіх змен дастаткова, каб праз год было нас больш і ці ўвогуле больш нас патрэба. Фестываль напэўна надалей будзе вызначацца са сваім напрамкам.

Гайнаўскае падарожжа

Стаяла халоднае дажджавое надвор'е. У такую пагоду, Кажуць, сабаку з буды не выжанеш, а мне пільна трэба было ў Гайнаўку паехаць. Адтэрмінаваць справу я не мог, затым, сеўшы на ровар, падаўся на чыгуначную станцыю. Было гэта ў чацвер — 24 чэрвеня.

З Чаромхі адправіўся я ў 6:50 на маленькім рэйкавым аўтобусе. Падарожных было няшмат, таму і з роварам зайсці ў вагон не было праблемы. Праз паўгадзіны выходзіў я на гайнаўскі перон у разгары дажджавога ліўню. Пакуль дабраўся да шпітэля на абследаванне, прамок так, што сухой ніткі не засталася. У лабараторыі здаў мачу і кроў для аналізу, затым накіраваўся ў рэнтгенаўскі кабінет зрабіць здымак грудной клеткі. Калі рушыў холам па ўказаным інфармацыйнай табліцай напрамку (RTG, USG), пачуўся нечый голас: „Tu nie ma przejścia. Trzeba przejść góra obok kaplicy”. Нічога не заставалася, як толькі вярнуцца назад і палесвіцы падняцца на паверх вышэй, прайсці некалькі дзесяткаў метраў і спусціцца ўніз, каб дабрацца да рэнтгенаўскага кабінета. І тут маё пытанне: хто і для якой мэты на дзвярах пераходу ў лабараторыю павесіў таблічку з надпісам „Przejdźcie służbowe”. Лекары і санітаркі адкрываюць дзверы ручкай, якую носяць у кішэні. Пры іх і наведвальнік можа прайсці. Мне здаецца нелагічным закрываць пераход (для „службовай мэты”) перад пацыентамі, тым больш што наведвальнікі прытым не парушаюць у нічым ходы шпітэльнай працы.

Выходзячы са шпітэля, сустрэў я даўнейшага сябра, чыгуначніка Валодзю Савіча з Палічнай. Раней працаваў ён кандуктарам у Чаромсе. Некалькі год таму пераехаў у Беласток і зараз працуе кандуктарам на „Інтэрсіты”. Купіў кватэру ў горадзе і стаў мешчанінам. Гэта мой лепшы калега і заадно спадарожнік Беларусь. Шмат часу праводзілі мы на межных вандроўках, таму абодва рады былі сустрэчы.

— А вы, пан Уладак, не змяніліся, — з усмешкай заявіў Валодзя. — Як зараз, не ездзіце?..

— Здароўе не дазваляе, — адказваю. — Пасля аперацыі з нагамі справа не найлепш маецца..

— Ды і няма рахунку, — прыкінуў Валодзя.

Паколькі да ад'езду цягніка заставалася менш чым паўгадзіны, развітаўшыся з сябрам, я падаўся на чыгуначную станцыю. Аджджкішоў надалей. Празаджаў я паненнай лепшай якасці асфальтоўцы (побач камандатуры Дзяржаўнай пажарнай каманды, даўнейшай вул. Пралетарыяцкай). Шматлікія пераломы, лужы вады і калдобіны прыгадваюць дарожным уладам аб неабходным рамонце гэтай дарогі. Але не мне тут быць фактарам. Лічу, што мясцовы радны за гэта пакалоціцца.

Гэтым разам вяртаўся я дамоў шыкарным рэйкавым аўтобусам з кандыцыянерам. Прысеўся насупраць старэйшай жанчыны. Завялі гаворку. Спідарожніцай аказалася васьмідзесяцігадовая бабулька з Вітава. У час размовы выявілася, што гэта жонка Маркоўскага — майго добрага знаёмага з шасцідзесятых гадоў. Успомнілі мы даўнейшых вітаўскіх сяброў, з якімі дзяжджаў я на працу ў Гайнаўку на зломе пяцідзесятых-шасцідзесятых гадоў, ды таго перыяду, калі заяжджаў Вітава з кінаперасоўкай. З таго, што мне сказала субяседніца, няма ўжо ў жывых дзядзькі Васіля Федарука, Валодзі і Віктара Іванкоў, Васылі Маркоўскага, дзяжурнага Югена Філіпюка і ягонага сына Юрка, з якім мы шмат гадоў працавалі ў Чаромсе. Але засталіся ў Вітаве яшчэ калегі, якіх варта наведаць.

Уладзімір СІДАРУК

Тэкст і фота Аляксандра ВЯРБІЦКАГА

След любоўнай трагедыі

У летні перыяд рыбалаўская вуліца нагадвае базарную алейку, уздоўж якой красуюцца ларкі са свежай гароднінай, якую можна купіць вяртаючыся ў Беласток з нейкага падарожжа. Сёлета гэты базар здаўся мне сціплейшы чым у ранейшыя гады. Злезшы з аўтобуса, павярнуў я да найбліжэйшага ларка, зараз побач аўтобуснага прыпынку. Пажылы мужчына прапанаваў там агуркі; спытаў я яго адразу пра сёлётную сціпласць рыбалаўскага базару. Сёлета меншы ўраджай на палях з прычыны буйнейшых дажджоў, ад якіх вымаклі культуры, і ўпаўшай пасля дажджоў заразы, таму і прапанова меншая, бо яна толькі ад тых земляробаў, што маюць цяпліцы. Распытаў я мужчыну пра ягоны тавар і ён пагарантаваў мне, што ягоныя агуркі смачныя і чыстыя, адразу здатныя для ежы. І сапраўды, купіў я ў яго паўкілаграма і ўплёў іх са смакам яшчэ да выхаду з вёскі.

Перад былым школьным будынкам, які цяпер выконвае ролю беларускага рэгіянальнага музея, жанчына прыбірае панадворак, заходжу да яе. Ейная гаворка паказвае, што яна не мясцовая, недзе з усходу. І сапраўды, яе сямейнае гняздо аж у далёкім Новасібірску, а трапіла яна ў наша старонне за мужам, якога сям'я пражывае ў былой казахскай сталіцы Алма-Аце. Раней ягоная польская сям'я пражывала на Жытоміршчыне, а адтуль была выселена саветамі ў Казахстан. З усёй сям'і магчыма сцю рэпатрыяцыі ў нашу краіну пакарыстаўся толькі ён — так рашыла ягоная маці, каб хаця адно з ейных дзяцей магло выехаць у Польшчу. Трапілі яны ў Рыбалы, муж яе ўжо на пенсіі, яна пры былой школе атрымала інтэрвенцыйную працу з управы Заблудаўскай гміны, абодва сыны працуюць у рыбалаўскай ферме. У яе голасе няма ад гэтага асаблівай радасці, бо ж за ўсё пражыванне тут яна толькі аднойчы пабывала на сваёй радзіме; ейнай сям'і не давалося яшчэ гасцяваць у яе. А працаваць трэба і там, і тут.

А Рыбалы паволі згортваюцца. Хаты ў вёсцы прыгожыя, прыгожа аздобленыя. Але будынак былога пункту прыёму малака трымае на сабе іранічныя „варшаўскія” грызмолы. Былая сельска-прамысловая крама, якая калісь пульсавала жыццём, закрыта перакрыжаванымі жалезнымі штабамі, якія сімвалічна быццам перакрэсліваюць яе цяперашнюю патрэбу. Ціхі будынак пажарнага дэпо прыводзіць успамін даўнейшых славуных „Хлопцаў-Рыбалоўцаў”, якія, апраданыя ў пажарніцкія мундзіры, радаввалі нашу колішнюю аўдыторыю. Па дарозе ў Рэпнікі будынак з шэрых пустакоў, які сваім выглядам нагадвае колішні млын...

Каля кіламетра за вёскай, каля ста метраў ад жвіроўкі, у засені дрэў прысела драўляная каплічка, пабудаваная ў 1864 годзе і адрамантаваная дзевяноста гадоў пазней. Пад каплічкай крынічка, таму гэтае месца лічыцца сакральным, сюды пры-

Каплічка за Рыбаламі

ходзяць працэсі з рыбалаўскай царквы і адбываюцца малебны, між іншым у нядзелу пра самаранку, якая сустрэла Хрыста менавіта пры крыніцы (Іаан, 4). На траўцы перад крыніцай адзінокая кароўка са спакоем сузірае свой сумны лёс...

Палі між Рыбаламі і Рэпнікамі часткова абрабляюцца, часткова зарастаюць самасейнымі дрэвамі або зёлкамі. Перад Рэпнікамі два лацінскія крыжы, адзін новы, драўляны, высокі, другі — даўні, каменны. На

крыжа-посаха на каменным валуне, пастаўлены ў юбілейным 2000 годзе.

Згаданая шаша, з Беластока ў Бельска, што пралягае побач Рэпнік, характэрная сваёй гібрыднай ашчаднасцю. Менавіта дзве грэці яе вымашчаны асфальтам, на апошнюю частку дарожнага палатна, мабыць, асфальту не хапіла і на ёй ляжыць жвір. Выклікае гэта — прынамсі ў мяне, калі падарожнічаю па гэтай дарозе ў якасці пасажыра — своеасаблівае хваляванне. Жвіроўка з Рэпнік у Трычоўку сёлета расчышчана з тоўстых таполяў. У адным з зараснікаў цэментны помнік, на якім удалося мне прачытаць толькі імя нейкай Міхаліны...

Вёска Трычоўка ціхая, хаты ў ёй традыцыйнага дызайну, патанаюць у зелені, адсутнічае ў ёй пах сельскага гаспадарання; мабыць, яе больш дынамічныя жыхары перанеслі сваю гаспадарчую актыўнасць у Беласток, пакідаючы ў драўляных хатах адно пенсіянераў. Зараз за вёскай маю ўвагу прыцягваюць два самотныя аб'екты колішняй даўніны: з аднаго боку асфальтоўкі запушчаны абеліск з чырвонай цэгла і амаль насупраць яго гібрыдны дом, якога адна палова выканана з драўніны, другая — з пустакоў; дзвесце метраў за імі касцёл сучаснага дызайну, пастаўлены восемдзесят гадоў таму ксяндзом Альфонсам Бароўскім.

Пра тыя два даўніны збудаванні прабую даведацца ў недалёкіх Багданках. Маладая жанчына, якая наводзіла парадак побач крамы, сказала, што ў будынку была калісь плябанія, затое пра абеліск нічога сказаць не ўмела і накіравала мяне за інфармацыяй да медсястры ў суседнім асяродку здароўя, якая павінна ўсё ведаць, бо належыць да тамашняга касцельнага актыву.

Падаўся я за больш дэталёвай інфармацыяй у цэнтр здароўя. Акурат не было пацыентаў і я мог завесці гутарку з дзвюма жанчынамі: лекаркай і згаданай медсястрой. Медсястра развела мае вялікія спадзяванні наконт абеліска, інфармуячы, што калісь нехта нешта пра той абеліск гаварыў, але яна ўжо тое забыла. А лекарка нават была здзіўлена, **працяг** 10

Каплічка між Багданкамі і Баранкамі

апошнім інскрыпцыя, якую эрозія паволі пераносіць у вечнасць. Удалося мне прачытаць на ёй толькі пачатак: „Сей крестъ сооруженъ (...) Репникъ Георгиемъ...” Значыць выкананы ён быў яшчэ ў даўні царскі час, калі нават католікі карысталіся кірыліцай.

У пачатку Рэпнік два будынкi — пажарнага дэпо і вясковага клуба. Крыху далей, у цэнтры выстаўленай шарэнгамі драўляных хат вёскі, малітоўня пад адкрытым небам; у некаторых агародчыках крыжы. Агароджа апошняй хаты абвешана дошкамі з цытатамі „ліпавай” фразкі Яна Каханюўскага. Гаспадыня суседняга панадворка з усмешкай адмовілася інфармаваць мяне пра паэтычныя памкненні свайго суседа. За шашой помнік у выглядзе

Мацей ХАЛАДОЎСКИ

Круглы стол „Нівы” (3)

Калі беларускія апазіцыянеры, якія маюць вылучыць кандыдата ў кандыдаты ў прэзідэнты РБ і самі прэтэндэнты сустрэліся ў Беларастоку і прынялі ўдзел у сустрэчы на тэлебачанні БелСат (па ініцыятыве Рады беларускай інтэлігенцыі), якраз у Польшчы вялася дыскусія аб першай дэбаце кандыдатаў РП у прэзідэнты, у час якое прагучала таксама беларускае пытанне. Старшыня ПiС Яраслаў Качынскі заявіў быў: *У адносінах да Лукашэнкі трэба прымяняць так метады ціскавага тыпу, як і заахвочванні. Гэта тая справа, аб якой трэба размаўляць таксама з Масквой.* Тагачасны маршалак Сейма, а сёння прэзідэнт-элект Браніслаў Камароўскі не скрываў абурэння: *Гэта проста неверагодная ідэя, каб з Масквой размаўляць аб Беларусі.*

У час знаходжання ў Беларастоку кандыдатаў у кандыдаты ў прэзідэнты РБ і іншых апазіцыянераў ангажаваных у вылучэнне кандыдата, паставілі мы пытанне: „Ці фактычна Заходняя Еўропа павінна размаўляць з Масквой аб Беларусі?” А вось іх адказы.

Уладзімір Колас, Рада беларускай інтэлігенцыі:

— Учора я чуў інтэрв’ю міністра замежных спраў РП Радаслава Сікорскага, дзе таксама ўзгадваліся праблемы стасункаў з Беларуссю. Я лічу, што палякі — польская дзяржава, польскае кіраўніцтва — гэта людзі дасведчаныя, яны ведаюць што рабіць і як рабіць і ні ў якім разе не магу даваць тут парад. З другога боку: ці спробы трактаваць і спадзявацца на ўлагоджванне беларускага рэжыму, на выхоўванне яго наўрад ці маюць нейкую перспектыву. Бо калі ў таго боку няма маральнасці, а ёсць проста мэтазгоднасць, калі няма нейкіх канонаў, правіл, рамак, а ўсё робіцца толькі з адной мэтай — захавацца пры ўладзе і ісці на ўсё дзеся гэтага, значыць, не звяртаючы ўвагі на парушэнні правоў, законаў, нормаў, дамоўленасцей, праўды, то наўрад ці можна разлічваць на дасягненне нейкіх мэт, хаця б гэтай мэтай была б незалежнасць Беларусі. Безумоўна, незалежнасць Беларусі нас вельмі клапаціць. Але незалежнасць, якая грунтуецца толькі на асабістых інтарсах і амбіцыях, якая можа быць дадзена ў любы момант за нейкія тыя ці іншыя прывілеі, не можа быць стабільнай. Улагоджванне рэжыму не можа гарантаваць ні стабільнасці і ні незалежнасці.

Лявон Баршчэўскі, былы старшыня Беларускага народнага фронту:

— Я не думаю, што гэта правільна гаварыць з Масквой аб Беларусі. Нават не таму, што гэта для нашай незалежнасці крыху як бы абразліва. Але проста з Масквой пра штосьці дамовіцца нельга. Яны гавораць адно, а робяць другое. Пакуль у Маскве такі спосаб вядзення дыпламатыі і палітыкі, няма

ў гэтым сэнсу ні з аднаго, ні з другога боку.

Мікалай Статкевіч, старшыня Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі „Народная Грамада”, каардынатар Еўрапейскай кааліцыі:

— Я лічу, што Заходняя Еўропа,

Амерыка, Афрыка маюць права размаўляць з кім заўгодна і пра што заўгодна. Галоўнае, што калі Заходняя Еўропа, таксама і Польшча, за хоча паразмаўляць з нейкай краінай пра нас, то каб не забываліся, што ўсё-такі ў Беларусі ёсць, трымаецца і змагаецца незалежнае грамадства. І каб яны таксама вялі дыялог з намі.

Сяргей Калякін, старшыня Беларускай партыі левых „Справядлівы свет”:

— Я скажу так: я ле лічу, што сёння Беларусь з’яўляецца чыёйсьці калоніяй. Канешне, размаўляць пра нас мае права кожная дзяржава, але я лічу, што размаўляць трэба перш за ўсё з Беларуссю. І Маскве, і Вашынгтону, і Варшаве, і іншым краінам. Прычым размаўляць не толькі з урадам, але і з грамадствам. Для гэтага ёсць дастаткова магчымасцей, і, дарэчы, калі будзем размаўляць у адносінах да Польшчы, кантакты, узаемадзеянне, дыялог у нас ужо існуюць. Заўсёды ў нас ёсць магчымасці сустрэцца і з кіраўніцтвам польскай дзяржавы, і знешнепалітычным ведамствам, і з дыпламатычным корпусам, які знаходзіцца ў Беларусі. І гэта нармальна. Размовы пра Беларусь па-за рамкамі Беларусі выглядаюць не вельмі добра. Мы ведаем тыя размовы іншых дзяржаў, скажам: славуты пакт Рыбентропа-Молатава, Мюнхенская змова... Без удзелу Беларусі нельга абмяркоўваць нашых праблем!

Анатоль Лябедзька, старшыня Аб’яднанай грамадзянскай партыі:

— Ідэальны варыянт: каб унутры самой Беларусі быў рэальны перамоўны працэс паміж уладай і палітычнай апазіцыяй, пры пасрэдніцтве міжнародных інстытуцый. Гэта тое, на што робіць стаўку наша грамадзянская партыя. Што датычыць таго, каб Еўропа напрамую размаўляла з Лукашэнкам і з грамадзянскай супольнасцю гэта непрымальна.

А каб толькі Еўропа размаўляла з Масквой без удзелу Беларусі — гэта таксама аналагічна. Гэта наогул непрымальна, і таму варыянт ясны: Брусель прыхільны таму, каб беларуская ўлада размаўляла з беларускай супольнасцю ўнутры краіны. А міжнародная супольнасць можа

выканаць нейкі салідарніцкі жэст. Калі гэта АБСЕ, напрыклад, і еўрапейскія краіны, і ЗША, і Расійская Федэрацыя, і міжнародныя арганізацыі, у якіх удзельнічае і Беларусь. Вось такі павінен быць варыянт.

Рыгор Кастусёў, Партыя Беларускага народнага фронту:

— Да заявы аднаго з кандыдатаў у выбарах стаўлюся вельмі адмоўна. На маю думку, гэта папахвае Брэст-Літоўскай дамовай 1918 года, калі лёс Беларусі вырашаўся без беларусаў! Без прадстаўнікоў беларускага народа. Гэта спробы зноўку аднавіць падобныя захады. Для Беларусі лічу гэта абразай! Канешне, на ўзроўні міжнародных стасункаў могуць адбывацца такія перамовы, але яны павінны адбывацца ў прысутнасці прадстаўнікоў Беларусі. Лёс Беларусі без беларусаў вырашаць нельга!

Алесь Міхалевіч, незалежны кандыдат у прэзідэнты:

— На сённяшні дзень эканоміка дыктуе палітычны рашэнні. Эскпарт расійскага газу ў Еўропу ажыццяўляецца на ўмовах дастаўкі да Буга і сённяшняй польскай мяжы. Таму непазбежна Еўропа размаўляе з Масквой пра тыя пытанні, якія датычаць Беларусі. Зразумела, хочацца, каб мы самі маглі вырашаць нашы пытанні з Масквой. Усе мы ведаем, што Еўропа немаланітная. Еўропа складаецца з розных дзяржаў, з рознымі інтарэсамі. Я асабіста не вельмі веру ў тое, што Еўропа здольная размаўляць адным голасам з Масквой па пытанні Беларусі. Заўсёды будзе розная пазіцыя Берліна, Варшавы, Парыжа. І таму думаю, што размаўляць трэба, але самая асноўная роля ў гэтым належыць, канешне, Беларусі. Я ў гэтым упэўнены, што народ Беларусі здолее сам вырашаць і сам будаваць адносіны і з Масквой, і з Варшавай, і з Берлінам, і з Бруселем.

Новыя чытачы сярод маіх знаёмых

Кожны з 22 і 23 нумароў „Нівы” чыталі 35 асоб з ліку маіх знаёмых, з таго дзевяці новых. З нашым родным тыднёвікам пазнаёміліся чатыры працаўніцы Кааператыва банка ў Нараўцы, Вольга Місяюк-Зданоўская з Беларастока (яна нарадзілася ў Нараўцы, а зараз праводзіць лета ў родным доме), Януш Пух ды Анна і Міхал Целушэцкія з Гайнаўкі (яны ставяць другі дом побач бацькоўскага ў Новым Ляўкове), а таксама Павел Красноўскі з Варшавы (ён нарадзіўся ў Новым Ляўкове і рамантуе дом сваіх бацькоў). Спдар П. Красноўскі, калі толькі прыедзе ў сваю родную вёску, ідзе ў краму і купляе „Ніву”. Яго цікавяць весткі з Нараўчанскай і суседніх гмін.

Гэтыя два нумары „Нівы” ў Нараўчанскай гміне найбольш жыхароў чытала: у Новым Ляўкове — 10 асоб, у Старым Ляўкове — 8 ды ў Плянце і Нараўцы — па 9.

Гэтыя і папярэднія нумары купілі перш-наперш Валянціна Самойлік з Плянты (наша пастаянная чытачка) і Уладзімір Клімюк з Плянты (ён пастаянны падпісчык на „Ніву”, але купіў чатыры экзemplяры № 23, бо ў гэтым нумары надрукавалі яго „Ліст з Плянты”).

Ад 22 нумара „Ніву” пачаў чытаць радны Нараўчанскай гміны Ян Драўноўскі з Міклашэва.

27 і 28 нумары „Нівы” маюць і чыталі жыхары м.інш. Нараўкі, Новага Ляўкова, Ахрымоў, Плянты і Падляўкова (Нараўчанская гміна) ды такія, якія летам прыехалі ў Ляўкова і Нараўку з Беларастока, Варшавы, Белавежы і Гайнаўкі. З Новага Ляўкова родным часопісам цікавілася шаснаццаць асоб, з Нараўкі — восем ды з Ахрымоў — пяць.

Пасля доўгага перыяду зноў узяліся гартыць старонкі „Нівы” Яўген Сапёлка, Міхал Сухадола, Вера Русак і Вера Кіндзюк з Нараўкі, Мікалай Сухадола з Падляўкова, Ніна Ахрымюк, Ірына Ахрымюк, Міхал Кананюк і Фёдар Несцярук з Ахрымоў, а таксама Марыя і Віктар Харкевічы, Ірына Скепка і Галена Грыка з Беларастока.

Я наведваў гэтых асоб і спытаўся, што ў гэтых нумарах „Нівы” іх зацікавіла. А цікава ім было прачытаць м.інш. пра выбары-2010, пра падрыхтоўку да „Басовішча-2010”, пра Купалліў Залуха і ў Белавежы, пра беларускі фэст у Масеве і іншыя допісы з Нараўчанскай гміны, а таксама ў чым дапамагла нійская крытыка, гараскопы ды ўсё тое, аб чым піша „Зорка”. **(яц)**

Занядбаны прыпынак

Едучы з Бельска па шашы ў Нарву мінаем аўтобусны прыпынак у вёсцы Пасынкі. Многалюдзей сюдою праяжджае і ўсе бачаць прыпынак у такім абдзёртым стане, што проста сорамна! Ці няма солтыса ў вёсцы, каб пры дапамозе пару маладых сялян і крысе фінансавых сродкаў адулад гміны купіць фарбу, пэндзлі і справіцца з гэтым прыпынкам? Варта было б узяць прыклад з солтыса вёскі Храбалы Юркі Хількевіча. Ён пастараўся і задбаў пра выгляд прыпынка ў сваёй вёсцы. Хачу дадаць, што каля прыпынка ў Пасынках стаіць крыж, размаляваны ў лікі святых — каля крыжа парадак, кветкі. І аж просіцца, каб такі парадак быў і на прыпынку — візійнай картачцы вёскі!

Жэня МАРТЫНЮК

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

Зорка

Д л я д з я ц е й і м о л а д з і

— Трэба мець сілу, каб добра замясіць цеста ў дзяжы, — кажа Патрыцыя Нармантовіч.

— Калісь людзі лічылі, што каб добра вымясіць хлеб, на ілбе мусіць паказацца пот, — дадае 74-гадовая Яўгенія Казлоўская з Новага Ляўкова.

На Сустрэчах „Зоркі” дзяўчаты вучыліся выпякаць жытні хлеб. Спячы хлеб — справа няпростая. Бабуля Жэня, якая паказала нам традыцыйны метада, адзначыла:

— Рэцэпт на вязковы хлеб можна знайсці і на пакеце з мукой, які падпісаны „Хлеб бабуні”. Гэта, вядома, прапанова для ўсіх тых, хто не мае жывых узораў.

Мы мелі магчымасць самі спячы хлеб пад кірункам жывой бабулі, якая не толькі паказала нам пасобныя этапы выпякання, але і расказала шмат цікавага. Самі паслухайце і пасмакуйце!

Наш расказ пра выпяканне традыцыйнага хлеба пачнем... ад канца! Калі ўжо раскладзем хлеб у бляшкі, нельга мыць дзяжы. Цеста, якое засталася на баках драўлянай пасудзіны, саскрэбаем ножыкам і кладзем у слоік. Гэтая, здавалася б, непатрэбная жменька цеста вельмі важная, яна дасць пачатак новаму хлебцу. У Ляўкове называлі яе *рошчынай*. Рошчыну і дзяжу ставілі на сваім месцы. Пасля некалькіх дзён рошчына даспявала, значыць, мела ўжо патрэбныя мікробы і кіславаты смак.

— А сёння рошчыну я трымаю

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Хлеб з маладых рук і старой галавы!

ў лядоўцы, — кажа Яўгенія Казлоўская, — бо тады яе можна захоўваць месяцамі і яна не псуецца.

— А як было калісь? — спыталі мы.

Калісь, калі ў сям’і было дзесяць чалавек, гаспадыня пякла хлеб кожны тыдзень. Па пяць, дзесяць боханаў. Сёння мала хто так пячэ хлеб, пераважна пад гасціну, або калі хто закажа...

* * *

Дзень да таго, калі спячэм хлеб, мы падрыхтуем закваску. На закваску трэба ўзяць паўкілаграма варанай бульбы, астудзіць яе, патаўчы і змяшаць з адварам, у якім яна зварылася.

— Картофлю дадаю, — паясняе бабуля Жэня, — каб хлеб захаваў сырасць і каб не быў такі „худы”.

Пасля дадаем рошчыну, якую наша гаспадыня захавала з папярэдняй выпечкі і трымала ў лядоўні.

— Трэба дадаць крыху воцату, —

лако. О, тады будзе фэйны хлеб...

Падрыхтванае цеста закрываем накрыўкай і пакідаем на суткі. Старая рошчына з новай закваскай пачынаюць „хадзіць”. Праз дзень, калі ўся маса стане кіслай, хлеб трэба размяшаць. Гэтая дзейнасць патрабуе ўжо многа сілы, таму выпякаць хлеб вучылі дзяўчаты, якія ўжо выходзілі з дзяцінства, дзесьці ў 12-15 гадоў. Яўгенія Казлоўская навучылася пячы хлеб ад сваёй маці Марыі.

* * *

Спачатку, калі пачнем мясіць цеста на хлеб, мы пакаштвалі падрыхтаваную рошчыну. За ноч яна набрала кісласці і напамінала клей. У яе трэба насыпаць жытняй мукі і мясіць рукамі. Да гэтай ролі мы на-

Фота Міры ЛУКШЫ

адзначае гаспадыня, — бо рошчына стаяла ў лядоўцы і не набрала патрэбнай кісласці. А часам я дадаю маслянку, сыроватку або кіслае ма-

мовілі энергічных Патрыцыю Нармантовіч і Улю Беразавец.

— Гэта трывала каля 20 хвілін, — кажа Патрыцыя, — я адчувала,

У дарозе слухаю птушак, а ў хаце — Бетховена!

Інтэрв’ю з **Аляксандрам Вярбіцкім**, журналістам „Нівы”, пешаходам, ураджэнцам Нараўчанскай гміны, госцем XXIV Сустрэч „Зоркі”.

Рэдакцыя „Прыжына”: — **Адкуль у Вас зацікаўленне дарогай?**

Аляксандр Вярбіцкі: — Калі я іду, люблю слухаць як спяваюць птушкі, люблю глядзець, што адбываецца пры дарозе. І нават калі нічога не дзеецца, штосьці там аднак дзеецца.

— **Якую дарогу Вы найбольш запам’яталі? Ці былі страшныя моманты, Вы згубіліся або хтосьці паганіў з касою?**

— Не, адна перашкода — злосныя сабакі. Часам такі не пусціць на панадворак, або бяжыць следам і брэша...

— **Вы ўвесь час ходзіце на сваіх нагах. Што робіце, калі пойдзе вялікі дождж?**

— Перад кожным падарожжам я гляджу прагноз надвор’я. Калі нечакана ў дарозе заспее мяне бура, я хаваюся пад нейкую страху. Часам пераचाкаю яе ля клуні, або на прыпынку. Парасона з сабой не бяру, для пешахода ён не надта падыходзіць.

— **Якія боты найлепшыя ў дарозе?**

— Звычайна апранаю т.зв. „траперы”. У сандалях не вельмі выгадна, таму што ўсярэдзіну можа насыпацца пясок, каменчыкі.

— **Мы ведаем, што Вы абвішлі амаль усе нашы вёскі. Ці раней, калі збіраецеся ў дарогу, чытаеце інфармацыю пра гісторыю гэтых мясцін?**

— Не, бо калі ўпісаць нейкую наз-

ву ў інтэрнэт, там выкачаць агульныя інфармацыі, якія ўсе ведаюць. Я патрабую ведаць штосьці больш.

— **А цяпер прыватнае пытанне аб Вашай сям’і. На якой мове вы размаўляеце са сваімі дзяцьмі?**

— Размаўляю ўсяляк, на польскай мове і, пераважна, на дыялекце, так як гавораць у Ляўкове.

— **А ці ў дарозе слухаеце музыку, калі так, дык якую?**

— У дарозе слухаю птушак, а ў хаце — Бетховена.

— **Які быў найдаўжэйшы адрэзак Вашай рэпарціёрскай пешай вандроўкі?**

— Дзесь за трыццаць кіламетраў.

— **Мы ведаем, што па прафесіі Вы кібернетyk. Гэтай прафесіяй Вы займаліся даўно да таго, як не было яшчэ камп’ютараў. Адкуль такія зацікаўленні ў чала-**

што цеста павінна стаць гладкім. Такая праца нялёгка, яна патрабуе многа сілы.

— Спачатку ёсць файна, — дадае Уля, — пасля цяжка, трэба згінацца, баляць плечы і цяжка тую рошчыну адмыць з рук. Але пасля ўсяго рукі як у нованароджанага! Як пасля цудоўнай тэрапіі.

— Калі я скончыла мясіць і глянула на свае рукі, — смяецца Патрыцыя, — я падумала, што мае рукі як жабіны лапкі з перапонкамі. Трэба было іх скрэбці з дапамогай нажа і змываць вадою. І гэты занятак трываў ці не даўжэй як самае размешванне цеста.

Так замешанае цеста мы накрылі ручніком і адставілі яго ў цёплае мес-

Патрыцыя Ігнацук і Наталька Паплаўская фармуюць боханы

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

* * *

З падрыхтаванай рошчыны атрымалася пяць бляшак хлеба. Укладаць хлеб падняліся Патрыцыя Ігнацук і Наталька Паплаўская:

— Спачатку я баялася, каб цеста не ўпала на зямлю, — прызнаецца Патрыцыя.

Першы бохан быў накладзены з асцярожнасцю. А пасля сама бабуля пахваліла: *Бач як хутка навучылася!*

— А я баялася ці добра размяшчу форму цеста ў бляшцы, — кажа Наталька, — каб яго не было замала і каб не было замнога.

Беларускія жанчыны звычайна значаць хлеб выявай крыжа або нейкім узорам. Адзін з боханаў мы аздобілі надпісам: ЗОРКА. Гэты арнамент уласна ручна выканала паэтка Міра Лукша, якая была з намі на Сустрэчах.

Пасля гадзіны хлеб вынялі з печы. Бабуля пашмаравала яго па версе салам, каб скарынка была мяккай. Пасля вынесла боханы ў халоднае месца і накрыла чыстым ручніком. Сваім хлебам мы пачалі захапляцца яшчэ да таго, пакуль яго пакаштавалі. Ён добра вырас, прыемна пахнуў і цешыў вочы:

— Ой, які прыгожы! — паўтаралі мы, каб тым самым падзякаваць за ўсё бабулі Жэні. А тая ведала што адказаць:

— Ён такі прыгожы, як прыгожыя дзяўчаты, якія яго спяклі!

Гэтую праўду пацвердзілі сустрэчанскія хлопцы. Яны так расмакаваліся ў хлебе сваіх сябровак, што нават перасталі глядзець на белыя булкі.

„Пружына”, рэпартаж, які супольна замясілі, спяклі і напісалі сустрэчанскія дзяўчаты, апрацавалі Патрыцыя Нармантовіч (V клас ПШ у Бабіках) і Наталля Паплаўская (VI клас ПШ у Залуках) пад кірункам Ганны КАНДРАЦЮК.

Рошчыну замясілі энэргічныя Уля Беразвец і Патрыцыя Нармантовіч

Фота Міры ЛУКШЫ

Сустрэчнікі з бабуляй Жэняй і Аляксандрам Вярбіцкім

Фота Міры ЛУКШЫ

ца на гадзіну. Пасля, калі мы пабачылі сваю рошчыну, аж ахнулі! Цеста вырасла па сам бераг пасудзіны. Яно расло і жыва рэагавала на дотык, уцякала ад рук або пускала бурбалкі.

* * *

Кожная гаспадыня, якая выпякае хлеб, мае свае замовы і магічныя практыкі. Іх навучаюць маці або бабулі. У некаторых хатах, напрыклад, калі саджаюць хлеб у печ, нельга адкрываць вокны, „каб не

спусціць дух”! Іншыя гаспадыні, на час выпякання хлеба, выганяюць усіх сямейнікаў з хаты (часам толькі словамі). Яны вераць, што калі не зробіць гэтага жэсту, хлеб не вырасце або атрымаецца закалец.

— Я ў такія рэчы не веру, — кажа бабуля Жэня. — Калі ўсё зробіш як трэба, хлеб павінен удацца.

Бабуля ведае аднак замову, каб пры пячэнні хлеба не зрабіць сабе крыўды.

— Баба навучыла мяне, што калі

падумаеш дзяжу з рошчынай і хочаш яе перанесці, трэба перажагнацца і сказаць: *Не я падумаю, а Матка Боска падумае*. Так выходзіць, што ўдзвух ужо падумаем! Я так усё раблю і жыўот мне не баліць, — прызналася бабуля.

Каб напаліць хлебную печ, гаспадыня ўкладае кастрог з пален: сасновых, бярозавых, дубовых. Печ павінна тапіцца гадзіну. Пасля кагаргой трэба выграбці жар, каб хлеб не згарэў.

Века з пушчанскай вёскі?

— Я закончыў інфарматычны факультэт у вайскавай школе. Кібернетика мне вельмі спадабалася. Пасля таго, калі я выйшаў на пенсію, я прыйшоў у „Ніву” працаваць інфарматыкам.

— **Ці Вам падабалася працаваць у войску?**

— Пайшоў у вайсковую школу, каб падмацавацца фінансава. У той час, калі я пачынаў вучобу, людзі на вёсцы жылі бедна, ды я сам не хацеў абцяжарваць сваёй навукай бацькоў.

— **Вы кібернетик, фельетаніст, рэпартажыст, карэктар. Якая праца ў „Ніве” вам найбольш даспадобы?**

— У „Ніве” мне ўсё падабаецца. У рэдакцыі вельмі прыемная атмасфера, сардэчныя людзі. Калі я ў вандройцы, я вельмі сумую за „Нівай”. Цяпер таксама думаю: а што там адбываецца?

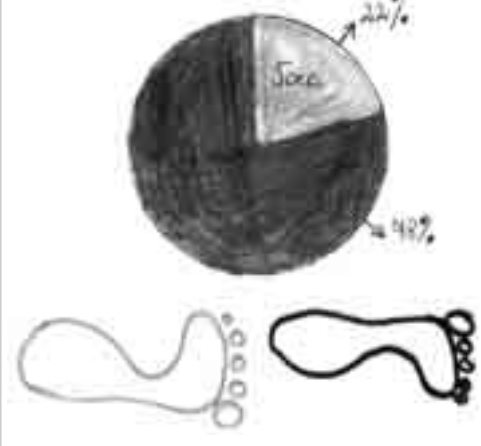
— **Дзякуем за размову!**
— Я таксама дзякую!
„Пружына”, апрацавала Дарка Вапа, VI клас ПШ № 4 у Беластоку

Віктарына: Босыя ступні!

Ці трэба хадзіць басанож? Не, гэта адсталасць! — думала я заўсёды. У хаце, у школе, на панадворку — заўсёды ў ботах.

Аднак калі я пабачыла фатографа Андрэя Лянкевіча, які адразу пасля прыезду на Сустрэчы „Зоркі”, скінуў боты і на панадворку пачаў хадзіць басанож, мне захацелася праверыць як гэта ёсць.

Калі я ступіла голым ступаком на мокрую траву, мне зрабілася так добра! Я хадзіла без ботаў аж да вечара. Пасля я падумала, каб праверыць, што людзі думаюць пра падобныя выбары. Ці ім больш даспадобы хадзіць басанож ці ў ботах?!

я падумала, каб праверыць, што людзі думаюць пра падобныя выбары. Ці ім больш даспадобы хадзіць басанож ці ў ботах?!

„Пружына”, Магдалена Панасюк, II клас Белгімназіі ў Гайнаўцы.

Польска-беларуская крываванка № 30

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крываванку № 26:

Лозунг: Цікаўнасць!

▼	Gen	Ucho	☰	Mur	▼	Żuraw	▼	Byt
	Ewa							Kolczan
▶			Chłop					
			Wieża					
▶		No	▼	Rota				
				Byk				
Chleb						Prąd		☰
Nos								☰
▼		Żyto	▶					☰
	Sok	Okucie	▶					Ja
▶			☰	☰		Jan	▶	

Тэкст і фота Міхала МІНЦЭВІЧА

20 гадоў арлянскага самакіравання

2 чэрвеня г.г. у арлянскім школьным комплексе адбылося мерапрыемства, прымеркаванае да 20-годдзя мясцовага самакіравання. Сустрэча была нагодай для абмену вопытам самаўрадавай працы ды для падвядзення дасягненняў Арлянскай гміны за апошнія дваццаць гадоў. У мерапрыемстве ўдзельнічала каля сотні запрошаных гасцей. Прысутнічалі радныя пяці скліканняў, гмінныя чыноўнікі ды запрошаныя госці: староста Бельскага павета Славамір Ежы Снарскі, віцэ-староста Пётр Бажко ды духавенства баптысцкага — Мікалай Куптэль — і праваслаўных — Аляксандр Такарэўскі ды Анатоль Такаюк з Орлі, Лявон Саевіч з Вулькі-Выганоўскай, Ян Стэпанюк са Шчытоў-Дзенцялова і Міраслаў Чурак з Падбелля — прыходаў з тэрыторыі Арлянскай гміны.

Вяла мерапрыемства сакратар Гміннай управы Ірэна Адзіевіч. Сустрэча пачалася з дзяржаўнага гімна, пасля чаго з кароткай мастацкай праграмай выступілі мясцовыя вучні. У прывітальным слове Ірэна Адзіевіч сказала:

— 8 сакавіка 1990 года Сейм Рэчы Паспалітай прыняў закон аб гмінным самакіраванні, які даў пачатак рэформе дзяржаўнага ладу. Гэты закон, дапоўнены дэмакратычнымі выбарамі ў органы гміннага самакіравання, праведзенымі 27 мая 1990 года, перадаў многа прэрагатыву ў распараджэнне органаў гміннага самакіравання. З 1990 года ў кампетэнцыю гмін перайшлі ўсе публічныя справы мясцовага значэння. Не без дай радыці сённяшняе мерапрыемства пачалі мы вершам пра Падляшша ды песняй пра Орлю. Дваццаць гадоў, гэта шмат часу, які дазваляе падвесці дасягненні, адзначыць юбілей ды выпрацаваць высновы на будучыню.

Важнейшыя падзеі з гісторыі арлянскага самаўрада:

— 27 мая 1990 г. — у Арлянскай гміне былі выбраны 18 радных;

— 4 чэрвеня 1990 г. — старшынёй Гміннай рады абраны Лявон Мураўскі;

— 16 чэрвеня 1990 г. — войтам гміны выбраны Міхал Іванчук;

— 21 снежня 1990 г. — прынята пастанова пра падзел гміны на 23 саяцтвы;

— 8 снежня 1992 г. — здача ў карыстанне новага школьнага будынка ў Орлі;

— 9 студзеня 1995 г. — здача ў карыстанне школьнай гімнастычнай залы ў Орлі;

— 15 сакавіка 1999 г. — прынята пастанова пра заснаванне Публічнай гімназіі ў Орлі;

— 29 студзеня 2001 г. — заснаваны Комплекс школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Орлі;

— 19 красавіка 2002 г. — прынята пастанова пра вызначэнне герба і сцяга Арлянскай гміны;

— 10 лістапада 2002 г. — у выніку першых непасрэдных выбараў войтам становіцца Ян Добаш;

— 26 лістапада 2006 г. — войтам Арлянскай гміны абраны Пётр Сэльвесюк;

— 17 ліпеня 2008 г. — падпісана паразуменне аб супрацоўніцтве з фірмай Нордэкс адносна пабудовы ветраной фермы Орля;

— 12 лютага 2009 г. — уведзена беларускую мову дапаможнай на тэрыторыі Арлянскай гміны;

— 26 лютага 2009 г. — прынята рашэнне Групы ІКЕА пра пабудову фабрыкі мэблевых пласцін на тэрыторыі Арлянскай гміны;

— 30 верасня 2009 г. — арлянская Гмінная рада прыняла пастанову пра ўвядзенне двухмоўных назваў.

Войт Пётр Сэльвесюк сказаў:

— За апошнія дваццацігоддзе дзейнасць арлянскага самакіравання засяроджвалася на трох стратэгічных напрамках: інфраструктурным, культурным ды інвестыцыйным. Гмінныя ўлады інвеставалі ў разбудову тэхнічнай інфраструктуры з націскам на мадэрнізацыю дарог. Апошнія чатыры гады гэта перыяд інтэнсіфікацыі. Дзейнасць гмінных улад была накіравана на развіццё тэхнічнай інфраструктуры ды на запуск праэкалагічных устаноў для дзейнасці водна-сцэкавай гаспадаркі.

За апошнія чатыры гады на тэрыторыі Арлянскай гміны выкананы задачы вартасцю за дванаццаць мільёнаў златаў, у тым ліку сем мільёнаў уласных сродкаў, а апошнія прыдбаныя званкі. Больш за 19 кіламетраў перабудаваных і пабудаваных дарог, з якіх звыш паловы складаюць павятовыя дарогі. Пры гэтай нагодзе хачу выказаць падзяку ўсёй Павятовай управе на чале са старостам Снарскім за выдатнае супрацоўніцтва і выкананне інвестыцый, якія служаць насельніцтву нашай гміны.

Да гэтага трэба сказаць пра амаль пяць кіламетраў пракладзенай каналізацыі ў Орлі, вядзенне селектыўнага збірання адкідаў на тэрыторыі цэлай гміны, мадэрнізацыю вулічнага асвятлення па ўсёй гміне. У 2007-2010 гадах праводзіліся хадайніцтвы за пабудову ветраной фермы, якая дасць магчымасць вырабляць узнаўляльную электраэнергію. Пераломным момантам для развіцця гміны стала прыдбанне стратэгічнага інвестара, Групы ІКЕА, якога вартасць інвестыцыі, што мае быць зрэалізаваная да канца 2015 года, складзе каля 340 мільёнаў еўра. Пры гэтай нагодзе дзякую спадарам старостам — спадару Снарскаму за станоўчы лобінг ды спадару Бажко за тое, што пабудова ІКЕІ здарзілася ад сустрэчы спадара старосты з прадстаўніком Групы ІКЕА спадаром Марыянам Камінскім. Дзякую за шматразовыя су-

польныя паездкі ў Варшаву. Шаноўныя спадары — без Вас Орля не была б такой! (бурныя апладысменты).

Мы — Рада і войт — хацелі б загагантаваць Арлянскай гміне зраўнаважанае развіццё, асновае з аднаго боку на нашых рэсурсах, якімі з'яўляюцца шматкультурнасць, багацце традыцыі і культурнай спадчыны, а з другога боку на вонкавых інвестыцыях. Мы ставім сабе задачу, каб наша гміна шанавала і славіла традыцыю і культурны даролак і адначасна клала націск на адукацыю і развіццё прадпрымальніцтва. Хачу падзякаваць былым і цяперашнім радным, працаўнікам гміны, маім працаўнікам, многім цудоўным і спрыяльным людзям, бо гэта вы ствараеце ўправу, гміну; я ўражаны вынікамі вашай працы. Вельмі вам дзякую!

Староста Славамір Снарскі сказаў м.інш.:

— Дваццаць гадоў таму была прынята важная пастанова пра падзел публічнай улады. У гміну можна зайсці з любой справай і гміна мае абавязак ёю заняцца. Самакіраванне гэта магчымасць вырашання людзьмі пра мясцовыя справы. Гэта вельмі важна мець свядомасць, што маем на іх уплыў.

Арлянская гміна дабілася многіх поспехаў. Я сардэчна дзякую войту, які сапраўды вельмі актыўна хадайнічае за гмінныя справы. Гміна з'яўляецца „старэйшай сястрой” павета і яе поспехі складаюцца на поспех павета.

Віцэ-староста Пётр Бажко:

— Я мяркую, што гэтую гміну, гэтае самакіраванне, чакае ў будучыні больш поспехаў чым у мінулым, бо плён прыносяць чарговыя гады. Здавалася, што гэта маргінальная малая гміна, дзе мала насельніцтва, вясковая, але нягледзячы на гэта ўдалося ўвесці яе ў вышэйшую лігу Падляшскага ваяводства, а ў даны момант і Польшчы. Было семнаццаць магчымых лакалізацый інвестыцыі ІКЕІ ў цэлай краіне і замежжы, але дзякуючы таму, што ў старостве, гміне і ваяводстве канцэрн атрымаў адпаведную падтрымку, тая інвестыцыя паўстае ў Арлянскай гміне і яна дасць плён у наступных гадах. Падобная файная ініцыятыва ў Шчытах-Дзенцялове, дзе ўзнікае Цэнтр адукацыі і прамоцыі беларускай культуры, які па-наватарску прамае не толькі гміну, але і наш павет. Сапраўды — у Арлянскай гміне многае дзеецца.

Настаяцель Арлянскага прыхода

Аляксандр Такарэўскі коратка падвёў гмінныя інвестыцыі ды падзякаваў за перадачу пустога раней пляца перад храмам, які зараз густоўна ўпарадкаваны, за выкананне стаянкі, за падсвятленне царквы. Падкрэсліў ён таксама добрае супрацоўніцтва з самаўрадамі і пажадаў поспехаў у будучыні.

Таксама цёплыя словы ў адрас гмінных улад накіраваў пастар арлянскіх баптыстаў Мікалай Куптэль.

Юбілей стаў выдатнай нагодай для падзякі асобам, якіх дзейнасць і праца ў карысць мясцовага грамадства далі вымерныя вынікі. Войт Пётр Сэльвесюк уручыў памятныя медалі і дыпломы (ды пакеты з дзвюма кніжкамі выпушчанымі мясцовым Гмінным асяродкам культуры: „Złote ręce — śladami twórców ludowych gminy Orla” і „Вацькаўшчына. Ад народзінаў да смерці”) абодвум старостам і ўсім святарам.

Падзякі атрымалі таксама ўсе радныя дваццацігоддзя; уручалі іх войт і абодва старосты наперамен. Падзяку атрымаў таксама Міраслаў Балю з Орлі, які выконвае функцыю павятовага раднага з 2002 года і з'яўляецца заступнікам спраў Арлянскай гміны перад уладамі Бельскага павета.

Памятны дыплом атрымаў і я, як радны ў 1998-2002 і 2006-2010 гадах. Уручыў мне яго віцэ-староста Пётр Бажко, ад якога пачуў я мілья і нават нечаканыя віншаванні: „Вы вядомыя сваёй актыўнай дзейнасцю не толькі на карысць жыхароў сваіх гмінны і павета, але і ўсяго ваяводства. Віншую і дзякую Вам за адвагу”. Мяркую, што мова тут была не толькі пра маю самаўрадавую дзейнасць, але мелася на ўвазе маё супрацоўніцтва з беларускім — і не толькі — друкам. Прыемна ўсведамляць, што беларускую прэсу чытаюць шырэй і яна займае шматлікіх знатных людзей.

Мерапрыемства завяршыла кароткая мастацкая частка ў выкананні вучняў шостага класа падставоўкі, а калектыў „Вэрвочкі”, які ад нядаўна працуе пры арлянскім ГАКу, выканаў тры свойскія творы.

Сакратар гміны Ірэна Адзіевіч ад імя арганізатараў сустрэчы запрасіла ўсіх яе ўдзельнікаў на абед у школьную сталовую. Варта заўважыць, што на багата нарыхтаваных сталах апынуліся смакоці ўласнаручна нарыхтаваныя працаўнікамі Гміннай управы. Было вельмі прыемна.

— **Тое, што вада дзяржаўная, дык вядома, — параіў Клаўдзію паліцыянт, — але лепш тае табліцы не ўбівай!**
Табліца „TEREN PRYWATNY, 17 ha, własność Kazberuk i Rygorowicz” памячаць мела месца падводнага луга, за які больш за паўстагоддзя змагаліся лучане і навадворцы, а паставіў яе быў бандарац Клаўдзіі Казбярук. Тым незвычайным у ваколіцы імем назначылі яго бацькі Марыя і Васіль, сын Пелагеі і Фёдара, сына Венядзікта і Настасці. Сям’я ўвесь час на сваім, стагоддзямі тутэйшым. Венядзікт быў рэктарам віленскай семінарыі! — паказвае здымак гожага і велічнага мужа Клаўдзіі; у паперах запісаны *Klaudziusz*.

З царскіх картаў ды дакументаў складзеных у II Рэчы Паспалітай вынікае, што Аляксей Грыцук, Ян Рыгаровіч і Казберукі Андрэй, Міхал і Васіль з’яўляюцца ўласнікамі луга ў 17 гектараў за ракой Нарвай, з боку Тарнопаля і Лукі. Над гэтым лугам прапальваюць цяпер парусныя лодкі і яхты ў час міжнародных рэгатаў. А на беразе Нараўчанскага гміна будзе культурна-забаўляльны цэнтр ды імпазантныя пляжы. За гэтае месца ўласнікі і іх патомкі біліся з лучанскімі суседзямі больш за паўстагоддзя.

— Калі нават ёсць на гэта паперы, дык гэта цікавіць маю ўстанову не больш, чым мінулагодні снег, — сцвярджаюць адміністратары Семяноўскага вадасховішча — Ваяводская ўправа меліярацыі і водных устаноў у Беластоку.

Ян Рыгаровіч, тады адзін з двух жывых уласнікаў лугу, калі пад канец васьмідзесятых напаўнялі вадасховішча вадой, пільнаваў папер і не рушыўся са сваёй хаты. І грошай не хацеў, і не баўся, што падтопаць. Ведаў, што пад парог вада яму не падыдзе. Вылічыў, дарэчы, яшчэ дырэктар Шура Мядзведзь, што вада з Семяноўскага возера не затопіць і Луку; хапіла б толькі яшчэ ўмоцніць бераг, дык вёска засталася б. Рыгаровіч не хацеў браць таксама марнай кампенсацыі за зямлю, хоць прысылалі паведамленні, каб забіраў, бо і так інфляцыя яе зжарэ. Паперы трымаў, нават такія як тая са скарбоўкі ў Ваўкавыску ад 24 лютага 1939 года, што трэба заплаціць штэмпельныя маркі за недаімку ў падатках — 138,97 злотых. У акце інтэрмісіі, у пацверджанай копіі ад 25 чэрвеня 1938 года напісана: *Akt intromisji. Działo się 18 czerwca 1938 roku. Komornik Sądu Grodzkiego w Świsłoczy Tomasz Korolkiewicz, działając na podstawie tytułu wykonawczego Sądu Okręgu w Grodnie z dn. 19 lutego 1939 roku (Nr G.401/36-35/38) złożonego mi przy wniosku przez obrońcę sądowego Stefana Pawłowicza, jako pełnomocnika Aleksiego Hrycuka, Jana Rygorowicza, Andrzeja Bazyla, Michała Kazberuka przeciwko gromadzie wsi Łuka gm. Tarnopolskiej, powiatu wołkowyskiego, o prawo własności do łąki, który to wyrok opiewa: Przycząć powodom prawnemu do własności do łąki o pow. 17 położonej w uroczysku Zaskrzynia w granicach między gruntami mieszkańców wsi Łuka (...). Komornik wyłączył gromadę Łuka od korzystania z działki o pow. 17 hektarów”.*

Клаўдзіі Казбярук, Васілеў унук, памятае тое, што перадаў яму прадкі:

— Перад войной тутэйшы пан, Бялінскі, распрадаваў маёнтак. Прадаваў адразу па 50, 100 гектараў, бо трэба было б за кожным разам сцягваць землямераў, рэнтаў, а гэта каштавала. І гэтым пяццю прадаў 17 гектараў, за 6 800 злотых. Побач зямлю купілі лучане, як супольнасць.

Казбярук паказвае вырысы на гумаванай, колішняй паперы, дзе, на асно-

ве карты з пачатку XX стагоддзя, апісанай па-руску, фактычна выдзелены абшар 17 гектараў.

— Вось так мы і змагаліся з лучанамі за гэтую лонку. Іх было 140 гаспадароў, а нашых пяціх. Калі тыя пусцілі кароў праз свае грунты, дык яны жэрлі і нашае. Пройдуць каровы туды і назад, і луга няма! — Клаўдзіі хвалюецца да сёння, хоць таго і не бачыў на ўласныя вочы. З расказаў дзед Клаўдзіі ведае, што гаспадары браліся і за чубы, вырывалі астраколы з агароджы, траслі сякерамі. „Баявіты быў народ!” — хваліць. І не толькі браліся за платы, але і 8 гадоў спрачаліся ў судзе. Лучанам хапала скінутца на адваката па курыцы, а пяцёрка з Казберуком мусіла шыкаваць па карове... Вайну за луг скончыў той прыведзены акт аб інтэрмісіі. Ды ненадоўга, бо выбухла вайна 1939 года.

— Прыйшлі бальшавікі, і мой бацька аказаўся быць кулаком, — уздыхае Клаўдзіі. — Яшчэ раз скасіў свой луг і чакала яго вывозка. Ды канец канцоў не звязілі яго на белыя мядзведзі.

Пасля вайны ўлады таксама неахвотна глядзелі на неахвотных да калектывізацыі. З саўласнікаў засталася ўпартых двое. Казберукі касілі свой луг па-таемна, не прызнаючыся да таго, што ў сваіх картаў маюць тут уласнасць. Калі дзяржава пачала камасацыю, тады Янка Рыгаровіч рушыў па ратунак у сталіцу. У 1960 годзе дайшоў нават да міністра Барцікоўскага. Ледзь прыхаў дахаты, на Дворыска дайшоў ліст з установы:

„Wydział Rolnictwa i Leśnictwa Prezydium Wojewódzkiego Rady Narodowej w Białymstoku niniejszym zmienia treść pisma swego Nr RIVR-15/1-7/60 z dnia 10 października 1960 roku w odniesieniu do gruntów w uroczysku „Zaskrzynia” niesłusznie dołączonych do wsi Łuka. Grunty w uroczysku „Zaskrzynia” będą zapisane w dowodach pomiarowych na Jana Rygorowicza, Mikołaja Lewczuka...”. Так, аднак, не адбылося: у ніводным пасляваенным плане гэты луг у 17 га не быў памечаны. Гэта было прычынай таго, што пад канец 80-х гадоў, калі экспрапрыравалі ўласнікаў грунтаў для па-трэб вадасховішча Семяноўка, луг быў уключаны да грунтавай супольнасці вёскі Лука, да больш за 30 гектараў. Зямлю пераняла Дзяржаўная казна, за кампенсацыяй. Значыць, грошы, якія б яны не былі, узяў хто іншы, а не ўласнікі. 14 ліпеня 1988 года бельскі натарыус Дарынош З. падпісаў дамову продажу зямлі паміж Яўгенам С., Мікалаем С., Канстанцінам С. — прадстаўнікамі лучанскай супольнасці ды Цэза-

ры Рачкоўскім (дырэктарам ВУМіВУ пасля трагічнай смерці Аляксандра Мядзведзя), як прадстаўніком дзяржаўнай казны. Гэты натарыяльны акт пабачыў Клаўдзіі Казбярук нядаўна, дзякуючы дапамозе Владзімежа Цімашэвіча. На тыя 30 гектараў не было ўпісу ў кадастравых кнігах. А на 17 гектараў, якія дасталіся яму ў спадчыну, ёсць. Натарыус бароніцца, што бачыў толькі тыя дакументы, якія прадставілі яму лучане, якія ўзялі (і за несваю зямлю) 2 031 888 злотых. Гэта ведае цяпер.

Клаўдзіі Казбярук у той час не ўспомніў пра сваю ўласнасць таму, што ў той час не быў яшчэ спадчыннікам. Памёр спачатку ягоны дзед, пасля бацька. Клаўдзіі, аформіўшы спадчынныя паперы, явіўся ў Ваяводскую ўправу меліярацыі і водных устаноў. Аказалася, што дзяржава ўжо ўсё сплаціла, а дакументы ды карты маюць толькі архіўную вартасць. Ды са скарбоўкі прышло паведамленне, каб Клаўдзіі Казбярук сплаціць падатак ад спадчыны, разам з удзелам у 17-гектарным лузе, якога з’яўляецца юрыдычным уласнікам.

— Я сказаў ім, што магу заплаціць конаўкай вады з маёй падводнай лонкі.

Вадой не заплаціў, затое ўбіў у дно заліва табліцу: „TEREN PRYWATNY, 17 ha, własność Kazberuk i Rygorowicz”. Паліцыянт раіў яе не ўбіваць, каб не ўбіваць калок у мурашнік. Вада ж цяпер дзяржаўная! Табліцы ніхто не выпягнуў, ды вада заліла неўзабаве і яе.

Клаўдзіі пісаў ваяводу, у павет. Адказы збіраў: „podanie Pana nie może być rozpatrzone w terminie przewidzianym w kpa z uwagi na brak aktów formalno-prawnych wspólnot gruntowych”.

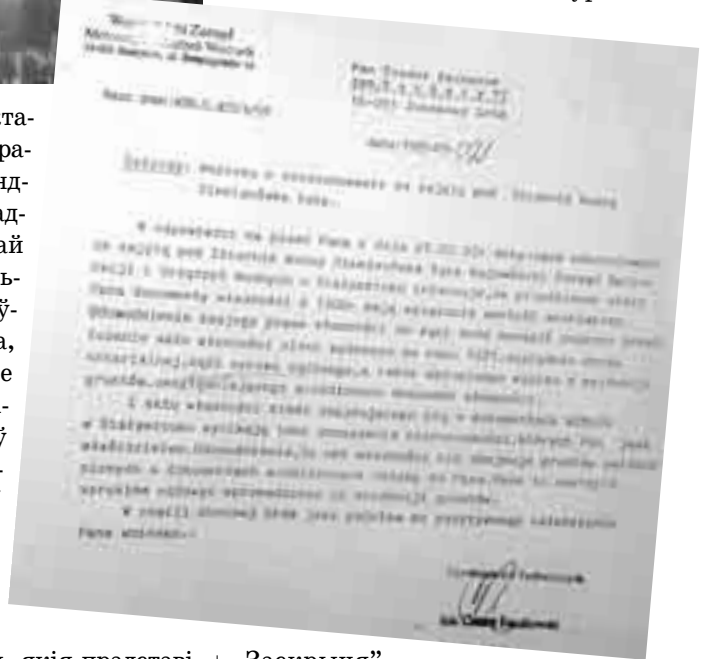
Чыноўнікі з аддзела геадэзіі і гаспадарчай дзейнасцю, ён — земляроб. Мае зямлю ў стратэгічным месцы (спасылаецца на „Натуру-2000”). Мае намер дабіцца вяртання таго кавалак свае роднай зямлі, цяпер залітай вадой, і перадачы яе Нараўчанскай гміне: — Няхай гміна мае ўдзел у вадасховішчы, а не толькі ў беразе. Вада быццам бы дзяржаўная, а ВУМіВУ распраджаецца ёю як сваёй маёмасцю, прадае прыватным асобам агульнае. А гміна хай дапаможа мне замяніць тую падводную лонку на які кавалачак аблогу. Буду ведаць прынамсі, што плачу падатак за кавалак роднай зямлі!

грошы, падзяліла паміж членамі. І канцы ў ваду.

Юрыдычны саветнік Тэрэса Мудэль дадала: „Яны спасылаюцца на дакументы з 1906 года, а мы ўвайшлі ў гэтую тэму ў 1978 годзе, гэта 70 гадоў розніцы! Змяняліся законы, уласніцкія стасункі. Дакументы, як там з імі было, павінны мець у Павятовай управе ў Гайнаўцы. Калі іх там няма, дык я не ведаю чаму”.

Клаўдзіі піша і піша: „Wyzysk człowieka przez człowieka”, на што ўжо чыноўнікі паглядаюць як на звычайнае склочніцтва, наракае:

— Сябры грунтавай супольнасці Лукі багата спрадзіліся тым, да чаго не мелі ні гістарычнага, ні маральнага права. Стаўлю пытанне, дарагія чытачы: ці тыя пані як сыны і наследнікі сваіх бацькоў і дзядоў забыліся, а можа не хацелі памятаць аб звадах і змаганнях за ўрочышча

„Заскрыня”

з маімі бацькамі і дзядамі і аб тым, што аж да моманту напаўнення вадасховішча Семяноўка вадой было яно наша. Не падазраваю іх у бяспамяці. Так многа асоб плюе на мінулы лад, лічыўшы яго крыўдным для чалавека. Ды кожная сістэма не павінна талераваць абману чалавека і закону... Ці я, „праўнапапярковы ўласнік”, які за сваю страчаную маёмасць не атрымаў ніякай кампенсацыі, калі наша айчына ў Еўропе, мушу яшчэ змагацца за сваю ўласнасць? Атрымаў я больш за 40 адказаў ад розных улад. Буду змушаны апеляваць у Міжнародны трыбунал. Хай закон значыць закон! У цяперашні час, калі прыватная ўласнасць у Польшчы знаходзіцца пад асаблівай аховай, калі ў Польшчу, дзяржаву дэмакратычнага і плюралістычнага ладу, прыязджаюць асобы з натарыяльнымі актамі і правам на ўласнасць здаваіны і патрабуюць звароту маёмасці або кампенсацыі, з мяне, селяніна, які не кончыў многа школ і працуючага для гэтай краіны, робіцца назолу і пасмешышча! А я ж аддаў для гэтай краіны здароўе і стаўся калекай у час адбывання канстытуцыйнага абавязку вайскавай службы...”

Клаўдзіі Казбярук не бярэ ад 12 гадоў пенсіі, таму што займаецца гаспадарчай дзейнасцю, ён — земляроб. Мае зямлю ў стратэгічным месцы (спасылаецца на „Натуру-2000”). Мае намер дабіцца вяртання таго кавалак свае роднай зямлі, цяпер залітай вадой, і перадачы яе Нараўчанскай гміне:

— Няхай гміна мае ўдзел у вадасховішчы, а не толькі ў беразе. Вада быццам бы дзяржаўная, а ВУМіВУ распраджаецца ёю як сваёй маёмасцю, прадае прыватным асобам агульнае. А гміна хай дапаможа мне замяніць тую падводную лонку на які кавалачак аблогу. Буду ведаць прынамсі, што плачу падатак за кавалак роднай зямлі!

